

PRED ZEMLJEVIDOM SVETA

1. Zakaj pravimo, da je Zemlja vodni planet?

Ker ima 30 % kopnega in 70 % morja.

2. Kaj so oceani?

Velika sklenjena vodna površina.

3. Naštej jih!

Tihi ocean, Atlantski ocean, Indijski ocean.

4. Kako potekajo, ali so med seboj povezani?

Potekajo v smeri od severa proti jugu, med seboj so povezani.

5. Kaj so morja?

Morja so manjše vodne površine.

6. Kako jih delimo?

Na sredozemska in robna morja.

7. Kakšna so sredozemska morja?

Zajedajo se v celino (npr. Sredozemsko morje).

8. Kakšna so robna morja?

Ležijo na robu celine od oceanov pa jih loči niz otokov (npr. Japonsko morje).

9. Kaj so kontinenti ali celine?

So velike sklenjene kopne površine.

10. Naštej jih nekaj!

Evropa in Azija = Evroazija (loči gorovje Ural), Severna Amerika, Južna Amerika, Avstralija z Oceanijo, Antarktika, Afrika.

11. Kaj so otoki?

Otoki so manjši kosi kopnega (Madagaskar, Sicilija).

LEGA IN VELIKOST

12. Kje leži Slovenija?

- Na severni poluti
- v zmerno toplem pasu
- robni del srednje Evrope
- na stiku Alp, Panonske nižine, Dinarskega gorstva in Sredozemske kotline.

13. Kakšna je velikost Slovenije?

- 20.000 km²
- 0,2 % ozemlja Evrope
- v primerjavi s sosedomi smo najmanjši
- na svetu je vsaj 37 držav manjših od Slovenije

14. Kdaj je Slovenija postala samostojna?

Leta 1991.

15. Katere jezikovne skupine se stikajo v Sloveniji?

Slovenska, Germanska, Ugrofinska, Romunska.

16. Kakšna je pokrajinska pestrost v Sloveniji?

Stikajo se štiri velike naravne enote Alpe, Dinarsko gorstvo, Sredozemlje in Panonska kotlina.

17. Kaj je posledica številnih narečij v Sloveniji?

Razrezanost Slovenije z gorskimi hrbti.

18. Kakšne so osnovne značilnosti reliefa?

- nadmorska višina
- strmina ali naklon
- usmerjenost pobočij (prisojno, osojno)

19. Kakšne so osnovne značilnosti reliefa Slovenije?

- Slovenija je v povprečju razmeroma nizka.
- v pasu od 200 do 500 m nadmorske višine 53 % ozemlja.
- nad 1600 m nadmorske višine 2 % ozemlja
- ravnega sveta 8 % ozemlja.

20. Opiši nadmorsko višino!

- z višino temperatura pada, to vpliva na poselitev in kmetijstvo
- gozdna meja 1800 m n. v.
- poseljenost je do 500 m n. v. vinska trta do 500 m n. v.
- koruza do 800 m n. v.

21. Opiši naklon površja!

- le 8 % ozemlja SLO je ravnega sveta
- za poselitev in kmetijstvo zaradi strmin ni primerna niti polovica SLO (moderno kmetijstvo je možno do naklona 12 ° travniki in pašniki do 20 °).
- strmejša pobočja se opuščajo, ker ni možna strojna obdelava.
- na strmejših pobočjih so pogosti plazovi, podori. Za njih hitreje odteka voda, ki imajo hudourniški značaj in odnašajo prst.

22. Opiši usmerjenost pobočja!

Tri zakonitosti:

- več gozda na osojnih pobočjih.
- vinska trta uspeva na prisojnih pobočjih.
- ljudje raje bivajo na prisojnih legah.

RELIEF

23. Naštev *reliefne enote Slovenije!*

Ravnina (Lj. kotlina), gričevje (Goričko), hribovje (Škofjeloško hribovje), gorovje (Alpe), nizka planota (Suha krajina), Visoka planota (Nanos, Javorniki, Hrušica).

24. Kakšnega nastanka so?

Oblikovale so jih notranje (endogene) in zunanje (eksogene) sile.

25. Kaj povzročajo *eksogene sile*?

Relief znižujejo in uravnavajo. (Veter, sneg, dež).

26. Kaj so *endogene sile* in kaj povzročajo?

So potresi, vulkani, gubanja, dviganja, ugrezanja. Povzročajo višinske razlike.

27. Kakšne so *reliefne oblike v Sloveniji*?

Rečni relief, kraški relief, ledeniški relief, obalni relief.

28. Opiši *kraški relief*!

Je iz apnenca, ki povzroča kraške pojave (vrtače, uvale, kraška polja, kraške jame).

29. Na kakšno *človekovo dejavnost vpliva relief*?

Vpliva na kmetijstvo, poselitev, komunikacije (ceste, železnice) in je lokacijski faktor za naselja.

30. Kako relief vpliva na kmetijstvo na ravnini?

- na prodnih ravninah so najrodovitnejše prsti.
- polja so največja.
- na njih se je kmečka poselitev najbolj poselila.
- hiter razvoj prometa.
- vse to je povzročilo industrializacijo in urbanizacijo (širjenje mestnega načina življenja).

31. Kako relief vpliva na hribovito kmetijstvo?

- strmejša zemljišča kar povzroča težjo strojno obdelavo.
- ovire za kmetijstvo so: strmina, klima (podnebje, temperatura pada), prst je bolj skeletna
- depopulacija (izseljevanje prebivalstva)

KAMNINE

32. Kakšna so vrste kamnin glede na nastanek in koliko % jih je v Sloveniji?

Sedimentne 93 %, magmatske 4 %, metamorfne (marmor iz apnenca Pohorje, Kozjak) 3 %.

33. Kakšne so vrste kamnin glede na starost?

Najmlajše so kotline in dna dolin (kvartar) v severo-vzhodni Sloveniji.

Starejše so na jugu Slovenije (mezozoik).

Najstarejše osrednji in severni del Slovenije (paleozoik).

34. Kakšne so vrste kamnin po kemični zgradbi?

Karbonatne (apnenec, kraški pojavi)

Silikatne (kremen, silikati, magmatske in metamorfne)

35. Kakšne so vrste kamnin glede na trdnost?

a.) **Trdne karbonatne kamnine:** apnenec, dolomit (Alpe), visoka pokrajina, propustno za vodo (podzemeljske vode), tanjša plast prsti (hribovja).

b.) **Mehke karbonatne kamnine:** peščenjak, lapor, glinavci, položnejša pokrajina, debelejša plast prsti dobro za kmetijstvo in gosta poselitev (gričevja).

c.) **Trde silikatne kamnine:** visoka pokrajina tanke prsti.

d.) **Mehke silikatne kamnine:** položna pokrajina, debelejša prsti.

36. Katere so lastnosti kamnin?

Starost, način nastanka, kemična zgradba, fizikalne lastnosti (trdnost).

37. Kakšne kamnine najdemo v Sloveniji v **gorskem svetu**?

a.) Alpski svet – apnenec (mezozoik) in dolomit

b.) Dinarski svet – apnenec

c.) Pohorje in Kozjak – metamorfne (marmor), magmatske (granit). Najstarejše v SLO.

38. Kakšne kamnine najdemo v **kotlinah in dolinah**?

Najmlajše kvartarne naplavine (nanosi rek). Prod, pesek in mivko v Alpah in ilovico, glino v severovzhodni Sloveniji.

39. Kakšne kamnine najdemo v **primorskem svetu**?

Fliš, menjavata se lapor in peščenjak. Doba: terciar.

40. Kakšne kamnine najdemo v **Predalpskem svetu**?

Paleozojski skrilavci in peščenjak.

41. Kakšne kamnine najdemo v **severovzhodni Sloveniji** in delu vzhodne **Slovenije**?

Lapor, peščenjak, prod, pesek, glina. Doba: terciar.

PODNEBJE IN PADAVINE

42. Kateri so najpomembnejši **dejavniki podnebja** v Sloveniji?

a.) **Lega:** 46° severne geografske širine, severno zmerno topli pas in 4 letni časi.

b.) **Zračne gmote.**

c.) **cikloni** (nizek zračni pritisk – padavine), **anticikloni** (visok zračni pritisk – suho).

d.) **reliefna razgibanost:** kotline, doline (temperaturna inverzija ali toplotni obrat npr. Ljubljana), gorovja (temperatura z višino pada).

43. Kakšne **tipe podnebja** imamo v Sloveniji?

1. Submediteransko podnebje

a.) **kje:** Koprsko primorje, spodnje dolina reke Soče.

b.) **značilnosti:** vroča poletja, mile zime (pozimi morje oddaja toploto okolici)

c.) **padavine:** največ v hladni polovici leta

d.) **naravno rastje:** makija to je zimzeleno grmičasto rastje

e.) **kulturno rastje:** oljka, limone, pomaranče, aromatične rastline, vinska trta

2. Zmerno celinsko podnebje

a.) **kje:** notranjost države

b.) **značilnosti:** vroča poletja, mrzle zime

c.) **padavine:** malo

3. Gorsko podnebje

a.) kje: Alpe

b.) značilnosti: topla kratka poletja, mrzle dolge zime

c.) padavine: veliko

44. Na koliko metrih nadmorske višine je gozdna meja?

1800 m n. v.

45. Kakšna je **razporeditev padavin** v Sloveniji?

Količina padavin pojema od severozahoda (največ) proti severovzhodu (najmanj).

46. Kaj vpliva na **razporeditev padavin**?

Oddaljenost od morja in relief (gorske pregrade).

47. Kateri **vetrovi prinašajo padavine**?

Predvsem zahodni in jugozahodni iznad Atlantika in Sredozemlja.

VODOVJE

48. Koliko procentov površja Slovenije obsega gozd?

55 % površja Slovenije.

49. Kaj je deagravizacija?

Preseljevanje iz kmetij.

50. Kaj je lerbonizacija?

Priseljevanje v mesta.

51. Kaj je posledica tega?

Ogozdovanje.

52. Katero drevo prevladuje pri listavcih?

Bukev.

53. Katero drevo prevladuje pri iglavcih?

Nad 1400 m smreka in macesen.

54. Kakšna je gospodarska vloga gozda?

- rekreacijska vloga
- biotska vloga – večja raznovrstnost živalskih in rastlinskih vrst
- varovalna – zaščita pred povodno erozijo in vetrovi

55. Kakšna je bila vloga gozda v preteklosti in kakšna je danes?

V preteklosti energetski vir, danes pohištvna industrija.

56. Naštej kaj ogroža gozd!

- Goloseki
- opuščanje odstranjevanja obolelih dreves.
- žled
- kisel dež (SO₂)
- naravni škodljivci – LUBADAR

57. Naštej vrste voda!

Sladke in morje, stoječe in tekoče, talna voda, ledeniki (pod Triglavom, Skuta).

58. Kakšen je pomen voda?

Voda je najpomembnejši preoblikovalec površja. Kraška pokrajina: voda razstaplja apnenec posledica so kraško pojavi. Nekraška pokrajina: voda odnaša, prenaša, nanaša prepereli material.

59. Na kaj vpliva voda?

Na prometne poti (v dolinah rek), gostota poselitve (ob reki Savi), lega naselij, turistična središča (morje, Bled, toplice), hidroelektrarne nam dajejo $\frac{1}{3}$ energije.

60. Kaj je **porečje**?

Ozemlje po katerem teče reka s svojimi pritoki. Porečje Soče, porečje Save, porečje Drave...

61. Kaj je **povodje**?

Ozemlje iz katerega se vse reke izlivajo v isto morje. Jadransko povodje.

62. Kakšno rečno omrežje imamo?

Gosto, ker ni noben kraj v Sloveniji oddaljen od tekoče vode več kot 500 m).

63. Kaj je **rečni režim**?

Nihanje višine vode v strugi preko leta.

64. Kakšne rečne režime poznaš?

Enostavni režim – dežni npr. reka Rižana.

Mešani režim – dežno–snežni npr. reka Sava v zgornjem toku.

65. Kraške vode!

Redke površinske vode, značilne reke podtalnice in presihajoča jezera, velika nevarnost onesnaževanja.

66. Podzemeljska voda!

POMEN: pitna voda, čiščenje je dolgotrajno ali celo nemogoče, Ljubljanska kotlina, Celjska kotlina, Krško-brežiška, Dravsko, Ptujsko polje, Mursko polje.

67. Morje!

47 km obale, **POMEN:** turizem, promet (Luka Koper), ribištvo, kmetijstvo, solinarstvo.

Porušeno ekološko ravnovesje.

68. Jezera!

a.) Naravna

Bohinjsko in Blejsko (ledeniško), Cerknjsko (kraško).

b.) Umetna

Ptujsko, Mariborsko (akumulacijsko za HE) Velenjsko (posledica rudniškega ugrezanja).

c.) **PROBLEM:** onesnaževanje (Blejsko jezero)

69. Mokrišča!

Bogata zakladnica rastlin in živali, Cerknjsko jezero, Planinsko polje.

70. Vrste barij:

a.) Nižinska (Lj. barje)

b.) Gorska (Pokljuka, Jelovica, Pohorje).

71. Kako so onesnažene naše vode?

Kot da bi imeli v Sloveniji 7 milijonov ljudi.

72. Kaj onesnažuje vode?

Gospodinjске in industrijske odplake, kmetijstvo (gnojila, biocidi), uporaba vode za hlajenje v energetskih in industrijskih obratih (Jedrsko elektrarna Krško – Sava).

PREBIVALSTVO

73. Kakšna je poselitev v Sloveniji?

Naselja so majhna, 95 % ljudi živi na območju do 600 m n. v.

74. Kaj je aritmetična gostota?

Število prebivalcev na km².

75. Kakšna je gostota prebivalstva?

100 prebivalcev/km².

76. Kje je največja?

V dolinah in dna kotlin.

77. Koliko je v Sloveniji prebivalcev?

2.000.000.

78. Kaj je narod?

Za narod je značilno skupno ozemlje, jezik, kultura, zgodovina.

79. Kaj so narodne skupnosti?

Priseljenci iz bivših jugoslovanskih republik. (Srbi, Muslimani, Hrvati).

80. Kaj so narodne manjšine?

Madžari, Italijani.

81. Kaj je avtohtono prebivalstvo?

Tisti, ki še od nekdaj živijo na nekem ozemlju: Slovenci, Italijani, Madžari.

82. Kaj je alohtono prebivalstvo?

Priseljeno prebivalstvo: Srbi, Muslimani, Hrvati.

83. Koliko % je Slovencev in koliko je Neslovencev?

Slovencev 83 %, Neslovencev 17 %.

84. Kaj se je dogajalo s prebivalstvom po 2. svetovni vojni?

Delež Slovencev se je zmanjševal, Neslovencev pa povečeval.

85. Zakaj so Neslovenci prihajali k nam?

Zaradi dela, največ gradbeništvo, gostinstvo, tekstilna industrija.

86. Kaj je rodnost ali nataliteta?

Število živo rojenih otrok na 1000 prebivalcev v enem letu. Izražamo v promilih ‰

SLO: 8,8 ‰

SVET: 10 – 50 ‰

Spadamo med države z najnižjo rodnostjo na svetu.

87. Kaj je smrtnost ali mortaliteta?

Število umrlih na 1000 prebivalcev v enem letu.

SLO: 9,4 ‰

SVET: 5 – 20 ‰

Smo na sredini svetovne lestvice.

88. Kaj je naravni prirastek?

Razlika med rodnostjo in smrtnostjo.

SLO: ! - 0,6 ‰

SVET: 0 DO 40 ‰

Spadamo med države z najnižjim naravnim prirastkom.

89. Kje živijo Slovenci izven Slovenije?

a.) Italija: območje Tržaškega ozemlja, Goriško, Beneška Slovenija, Kanalska dolina, Rezija.

b.) Avstrija: Ziljska dolina, Rož, Podjuna.

c.) Madžarska: Slovensko Porabje.

90. Kaj je starostna piramida?

Prikazuje starostno in spolno sestavo prebivalstva.

91. Kaj prikazuje starostna piramida Slovenije?

Mladega prebivalstva je vse manj, vse več pa je starega, kar se kaže v odebelitvi zgornjega dela starostne piramide.

92. Kaj je vzrok za to?

a.) Manjša se rodnost.

b.) Visoko povprečna starost prebivalcev (leto 1991: 16 % ljudi starih več kot 60 let).

93. Zakaj je v višjih starostnih letnikih več žensk kot moških?

Ker imajo ženske daljšo življenjsko dobo.

94. Kaj so migracije?

Selitve.

95. Kaj so imigracije?

Priseljevanje.

96. Kaj so emigracije?

Odseljevanje.

97. Kakšni so vzroki za izseljevanje po 2. svetovni vojni?

a.) politični.

b.) boljše življenjske razmere.